

GOSPODARSTVO V SVETU

Ustvarjanje enotnega nordijskega trga

Če proučujemo nordijske države vsako posebej, dobimo zanimive podatke o njihovem notranjem ekonomskem in političnem razvoju. Posebno pozornost pa vzbujajo vse večja težnja za medsebojno sodelovanje, po odstranitvi vseh tistih preprek, ki to sodelovanje otežujejo, — bodisi medsebojno ali pa z drugimi deli sveta. Ta prizadevanja teže za tem, da iz Skandinavije napravijo ekonomsko enotno področje, v katerem bi prišlo do polnega izraza bogastvo in potencial vsake države posebej.

Meseca februarja leta 1953 so ustanovili v Kjopenhavnu Nordijski svet, s čimer so ustvarili primerno obliko za sodelovanje med temi državami. Čeprav ima to telo posvetovalni značaj, vendar njegovi člani pretresajo zelo pomembna vprašanja in dajejo priporočila vladam — članicam sveta.

Vsako izmed štirih zasedanj tega sveta, kolikor so jih imeli do sedaj, je po svojih priporočilih pomenilo korak naprej k ustvarjanju popolnejše integracije. Čeprav priporočila sveta niso obvezna, vendar pa dosedanja praksa kaže, da so skoraj vsa ta priporočila dobila zakonsko sankcijo v državah članicah sveta.

Ce se ozremo na vprašanja, o katerih je svet dajal svoja priporočila, tedaj lahko ugotovimo, da predstavlja ustvarjanje edinstvenega ekonomskega področja enega osrednjega problema, ker posega v bistvo ekonomike teh držav. Ustvaritev edinstvenega trga bo vplivala na njihov nadaljnji gospodarski razvoj in jih spremenila v dele celote, ki jo bo morala vsaka država v prvi vrsti upoštevati. Island nima zaradi svoje velikosti posebnih koristi v tem sklopu, zato ga niso vključili v to obliko integracije.

Stanje je trenutno tako, da ima vsaka izmed štirih držav vodilno vlogo v posameznih gospodarskih področjih, medtem ko ima v drugih področjih močno konkurenco svojih sosedov. Danska je na primer najmočnejši kmetijski proizvajalec Skandinavije, Švedska je industrijsko najbolj razvita, Norveška ima najbogatejše energetske vire in močno ladjedelništvo, Finska lesno industrijo. Z edinstvenim trgom brez pregrad bi se idealno dopolnjevale. Zato pa postaja edinstveno tržišče vse bolj glavni problem integracije.

Dosedanji napori v tej smeri niso šli brez pretresljajev, to tem prej, ker ustvarjanje edinstvenega trga ni šlo v račun nacionalnim buržoazijam skandinavskih držav. Zlasti se je buržoazija Norveške, ki je bila industrijsko najslabše razvita, bala inozemske konkurence. Zato se je Norveška močno protivila odstranitvi preprek. Po drugi svetovni vojni pa se je stanje spremenilo. Socialdemokratske vlade v posameznih teh državah so se skupno postavile po robu notranjemu odporu meščanskih političnih strank. In integracija, ki je nekdanj pomenila samo željo, se začela dobivati konkretne oblike.

Na drugem zasedanju Nordijskega sveta (avgusta leta 1954 v

Oslu) so sprejeli prvo priporočilo za enotno tržišče. Potem se je začelo pripravljalo delo in proučevanje. Razen nordijskega ministrstva za sodelovanje so ustanovili tudi komite strokovnjakov, v katerem so zastopani najvidnejši ekonomski strokovnjaki Skandinavije. Komite je pripravil predlog za ukinitve carinskih pregrad na tržišču tako imenovanih lahkih blagovnih področij, ki obsegajo 30% skupne medsebojne izmenjave. Sem spadajo proizvodi, kot je na primer gumi, minerali, les, papir, ladje, usnje in drugo. Po načrtu tega komiteja naj bi druga faza integracije tržišča obsegala odpravo pregrad v prometu s takimi imenovanimi »harpundskeimi proizvodi«. S tem bi bilo ustvarjeno enotno tržišče za železo, jeklo, kovine, kemične izdelke, elektrotehnično in medicinsko industrijo. Za vsako skupino teh proizvodov so ustanovili komiteje za proučevanje, sestavljene iz gospodarskih strokovnjakov in ekonomistov.

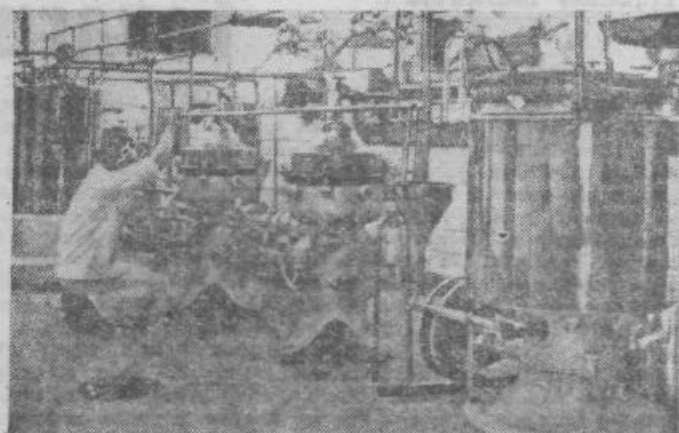
Dosedanja izmenjava v teh področjih je znašala 25% celotne izmenjave med Norveško, Švedsko in Dansko, tako da bi enotno tržišče skupno s področjem lahkih proizvodov, obsegalo okrog 55% blagovne izmenjave med temi državami. Skandinavija pa bi morala imeti tako edinstveno tržišče, ki bi obsegalo 60 do 70% skupne blagovne izmenjave, če bi hotela da bi to edinstveno področje bilo priznано od GATT (Splošni sporazum za trgovino in carine), kar bi bilo zelo pomembno za odnos med skandinavskimi državami in ostalimi deli sveta. Zaradi tega je nordijsko ministrstvo za sodelovanje med pripravami za četrto zasedanje Nordijskega sveta (meseca januarja 1956) pripravilo predlog, na podlagi katerega naj bi se delo za gospodarsko sodelovanje razširilo tudi na strojno industrijo, katere proizvodi so zastopani z 10 do 12% v skupni izmenjavi na nordijskem tržišču. S tem bi izpolnili pogoj, ki je potreben, da bi bila Skandinavija priznana tudi od ostalega sveta kot edinstveno carinsko področje.

Četrto zasedanje Nordijskega sveta pa ni sprejelo take odločbe, ker se je ukvarjalo z drugimi problemi. To je tem bolj razumljivo, ker ima za ustvaritev edinstvenega blagovnega trga važno vlogo tudi notranja ustavitve v vsaki posamezni državi. Niso pa prenehali s pripravami za uresničitev načrta, toda ne delajo naglo, kajti to ni enostaven posel, in skandinavske države ga žele opraviti s čim manj pretresljajev.

Posamezne skandinavske države preživljajo danes ugodno ekonomsko konjunkturo. Proizvodnja raste v vseh gospodarskih panogah, zunanja trgovina se širi. Norveška, ki je nekdanj imela dosti pridržkov glede integracije, ni danes več problem. Dolgo se je upirala, ker se je bala konkurenčne sposobnosti Švedske in Danske, ki sta bili bolj razviti. V zadnjih letih pa so na Norve-

škem podvojili industrijsko proizvodnjo, v nekaterih panogah pa so jo še bolj povečali. Zlasti je okrepila svoje pozicije v elektrokemični industriji, med tem ko se je proizvodnja aluminija za štirikrat povečala. Ker se več ne boji absolutne konkurence, je Norveška načelno pristala na ustvaritev edinstvenega trga in si je zagotovila, da bo tam, kjer ima vodilno mesto, dobila, kar bi na drugi strani utegnila izgubiti. To dejstvo je bilo odločilnega pomena pri reševanju vprašanja enotnega trga. Kar zadeva Finsko, so jo šele letos, na četrtem zasedanju Nordijskega sveta sprejeli v ta svet, nekatere izjave njenih predstavnikov pa kažejo, da ima Finska do integracije pozitivno stališče.

Z gotovostjo lahko trdimo, da je dosti ugodnih momentov za uresničitev skandinavske inte-

Mehanizacija v neki danski tovarni za predelavo mesa

gracije. Skandinavske države imajo predvsem majhna notranja tržišča, rentabilna proizvodnja pa zahteva kot prvi pogoj veliko tržišče, da bi se lahko povečale proizvodne zmogljivosti. Čeprav imajo skandinavske države zelo razvito blagovno izmenjavo z inozemstvom, vendar pa jih spravlja pritisk konkurence, zlasti iz Zahodne Nemčije in Velike Britanije, dostikrat v težak položaj. Tesnejše sodelovanje bo vsekakor lahko izboljšalo njihov položaj na mednarodnem tržišču.

Delo za integracijo ni do sedaj ostalo brez uspeha. Od 1. julija leta 1954 predstavlja Skandinavija edinstveno tržišče delovne sile, kar pomeni, da se Skandinavci lahko zaposlijo brez kakršnih koli omejitev v kateri koli skandinavski državi. Razen tega obstoji unija socialnega zavarovanja, pripravljajo unijo PTT službe, prometne unije itd. Glede enotnega trga je tudi skoraj v bližnji bodočnosti pričakovati pomembnejših uspehov.

L. Sekulovska

Danska, Norveška, Finska, Švedska Skandinavija

Nordijske ali skandinavske države ne predstavljajo danes samo zgodovinsko-geografske in jezikovne celote, temveč v nekaterih tudi gospodarsko-politično, čeprav sta Danska in Norveška v Atlantskem paktu, medtem ko je Švedska nevtralna.

Tudi socialdemokratske vlade se v posameznih teh državah po svojem programu med seboj razlikujejo.

Čeprav tvorijo zemljepisno celoto, pa se vse te države med seboj bistveno razlikujejo po svoji geografski obliki in vsaka predstavlja celoto zase. Mala Danska (43.000 km²) je popolnoma ravna, otočna dežela. Norveška je hribovita z zelo razčlenjeno obalo, medtem ko je Finska pretežno ravna z neugodnim podnebjem in malo obdelovalne površine.

Tolike zemljepisno-klimatične razlike so povzročile tudi razlike v gospodarstvu vsake teh dežel. Kadar danes rečemo Danska, takoj pomislimo na kmetijstvo. Redkost pa je to, da Danska na tej mali površini (velikosti naše Vojvodine) dosega na slabi otočni zemlji povprečno največji donos na svetu. Razen tega na Danskem ne kopljejo niti kilograma kakršnekol rude.

Kljub popolnoma neugodnim pogojem se je v tej deželi razvilo kmetijstvo v velikem obsegu in to predvsem po zaslugi uporabe znanstvenih izsledkov. Prav gotovo ni v nobeni drugi deželi na svetu tako popolno organiziran aparat strokovnjakov, agronomov in tehnikov, ki delajo dan in noč za povečanje rodovitnosti zemlje in za njeno maksimalno izkoriščenje. Zanimivo je pripomniti, da na Danskem prevladujejo majhna gospodarstva in da je med 205.000 farmami 180.000 takih, ki obsegajo manj ko 30 hektarov (točneje: do 10 ha je 98.087, do 30 ha pa 82.019 posestev).

Na Danskem imajo tudi indu-

strijo, ki skupno z obrtništvom zaposluje 34,8% prebivalstva, toda podjetja z nad 300 delavci so prava redkost. Danska industrija je popolnoma odvisna od uvoza surovin.

Norveška je zaradi svojega položaja glavni proizvajalec energije, v prvi vrsti električne, ter spada po potroški energije na posameznega prebivalca med prve države v Evropi. Njena industrija, zlasti ladjedelništvo se je zelo razvila. Čeprav je Norveška na dobri poti, da postane močna industrijska država (povečala je tudi proizvodnjo aluminija), vendar še vedno vlada prepričanje, da so Norvežani samo dobri ribiči. To pa nakaže, ne drži in je samo posledica primerjave s sosednjo bogato in industrijsko močno Švedsko.

Res je, da mnogi Norvežani govorijo, da jim je žal, ker se niso rodili kot Švedi, toda ta razlika danes še zdaleč ni tako ostra, kot je bila pred dvajsetim leti. Ni dvoma da je Švedska najbogatejša in industrijsko najmočnejša država takimenoovane skandinavske zveze, kjer na skoraj 450.000 km² živi samo sedem milijonov prebivalcev. Po zaslugi razen drugega tud, dejstva, da so več sto let ostali izven vojnih pustošenj in po zaslugi velikega naravnega bogastva (imajo najbolj čisto železno rudno, ugodne klime, zaradi vpliva toplega zalivskega toka, je Švedska danes v pogledu življenjske ravni med prvimi državami na svetu (razen ZDA). Kakor je

na Danskem posebnost kmetijstvo, na Norveškem električna energija in ladjedelništvo, je švedska posebnost industrija, in sicer jeklarska.

Odkar je skandinavsko sodelovanje začelo dobivati širši obseg, je opaziti določene premike v strukturi švedskega gospodarstva, zlasti kmetijstva oziroma živinoreje, ki je danes skrbeno na minimum. Z uvozom živine zlasti pa mesa in kmetijskih pridelkov iz Danske in rib iz Norveške so se Švedi osvobodili tega dela in se usmerili k industriji. Zanimivo je, da se je Švedska tud, v pogledu blaga za široko potrošnjo usmerila na uvoz (v prvi vrsti iz Anglije in Nemčije), medtem ko fors ra domačo težko zlasti jeklarsko industrijo.

Verjetno najbolj siromašen član zveze je nedavno nastala Finska, ki sodeluje v skupnem nastopu na trgu s svojim esom, ki predstavlja glavno gospodarsko bogastvo te velike države s precej ostrim podnebjem.

Ti skromni podatki v robe-nem primeru ne prikazujejo vseh značilnosti Skandinavije, temveč hočejo samo v glavnih črtah označiti določeno »zdravilno« v skandinavski zvezi, ki je dober primer sodelovanja in dopolnjevanja držav s popolnoma različno strukturo gospodarstva različnim podnebjem in tud, z različno rnanjo in notranjo politiko.

V Fitičević

POVRŠINA IN PREBIVALSTVO SKANDINAVSKIH DRŽAV

	Površina v tisočih km ²	Prebivalci v milijonih	Prebivalcev na km ²
Finska	337	4,2	12
Danska ¹	43	4,4	103
Norveška	324	3,4	10
Švedska	449	7,2	16

¹ Mala Islandija in veliki Grönland (60 krat večji od metropole) nista vnešena v ta pregled.